

Ս Ի Ո Ն

ԺԶ. ՏԱՐԻ — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ

1942

⇒ ՄՍՅԻՍ - ՅՈՒՆԻՍ ⇐

ԹԻԻ 5-6

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ

ՏԱՐԻ ՄԸ

Հակառակ պատերազմին և իր արհաւիրքներուն, ու անոր հետեանքով ստեղծուած դժնդակ պայմաններուն, անայլայլ շարունակուեցաւ Ս. Աթոռոյ կրօնական, կրթական եւ տնտեսական կեանքը, աւելի քան զոհացուցիչ: Ս. Աթոռոյ վարչական և եկեղեցական այս տարեվերջը առիթ կը նկատենք մեր զոհունակութեան մասնակից ընելու նաև Հայ Ժողովուրդը՝ իր հոգևոր տան մէջ ընթացք առած և շարունակուող կրօնական, կրթական և տնտեսական արդիւնքէն: Եթէ ուզենք շատ արագ ակնարկի մը մէջ խտացնել հոս այդ զործունէութեան ընդհանուր գիծերը, զոհունակութեամբ կրնանք ըսել թէ կրօնական եւ եկեղեցական կեանքը այս նուիրական հաստատութեան մէջ անցաւ աւանդապէս օրինականացուած կանոնաւորութեամբ: Չշիջեցաւ ոչ մին այն կանթեղներէն՝ զորս մեր երջանիկ նախնեաց շերմեռանդութիւնը լուցած էր տնօրինական սրբատեղեաց մէջ: Հանապազօրեայ պաշտամունք, Ս. Պատարագ, և տօնական հանդիսաւորութիւնք, կատարուեցան անխափան: Չլուց բեմը, և այս բոլորը ոչ միայն Ս. Աթոռոյ անմիջական շրջանակէն ներս, այլ նաև ի Յոպպէ, յԱմման և ի Հայֆա, ուր Ս. Աթոռը ներկայացնող հոգևորականները իրենց լաւագոյնը կը փորձեն, լեցնելու համար վերոյիշեալ վայրերու մեր Ժողովուրդի կրօնական պէտքը:

Ս. Յարութեան Տաճարին մեր Ս. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ նսրդութեան զործը՝ քանի մը տարիներէ ի վեր սկսուած, այս տարի հասաւ իր լրումին: Եկեղեցին ամբողջովին նսրդուեցաւ, վար առնուեցան բոլորս ծեփերը, և տաճարը երևան եկաւ իր քարեղէն գեղեցկութեամբ: Փայտաքանդակ խաչկալները փոխանակուեցան քարէ երկու նոր խորաններու խաչկալներով, հայկական ոճով: Իսկ աստիճաններն և դասերը շրջանակուեցան պրոնզէ բազրիկներով, կը մնար այս գեղեցիկ եկեղեցին զարդարել նկարներով: Այս նպատակաւ Ս. Աթոռ հրաւիրուած է Պ. Օննիկ Աւետիսեան տաղանդաւոր նկարիչը, եւ սկսած արդէն զործի: Անկասկած ենք թէ Հայ ոճին մէջ գեղեցկացած Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցին շուտով պիտի զարդարուի սպասուած նկարներով, ցեղային ոգիի նոր շողակաթումներով պայծառացած:

Կրթական եւ իմացական կեանքը նոյնպէս ընթացաւ կանոնաւորութեամբ. Ժառ. Վարժարանն ու Ընծայարանը տուին իրենց հունձքը, և կը յուսանք թէ նոյնպէս պիտի լինի նաև այս տարուան վերջը, երկու ամիս յետոյ. «Աղաչել զՏէր հնձոցն զի յարուսցէ զմշակս ի հունձս իւր» . այսինքն ի զործ դնել լաւագոյնը, որպէսզի հողերը և ազգային ծառայութեան շնորհքը բազմապատիկ արդիւնաւորութեամբ պայծառանայ այս հաստատութեան մէջ. ու այս սրբազան յառաջադրութեան մէջ ժողովուրդն ալ իր սասարը պարտի բերել՝ նիւթեղէն կարելիութիւններու հետ նաև իր հոգեկան ու բարոյական դիմաւորումով: Ս. Աթոռոյ Ընծայարանը արդէն ունի իրենց եկեղեցական ասպարէզին պատրաստութեան աւելի քան կէսը աւարտած ընծայեալներու նշանակելի խումբ մը՝ հաստատութեան ասպագայի յոյսերը. եթէ Տէրը կամենայ, շուտով պիտի օրհնուի անոնց ալ հողերը պսակը՝ լի և արդիւնաւոր:

Մեր հողերը դպրանոցէն դուրս, Ս. Թարգմանչաց Վարժարանը ևս ունեցաւ անցնող տարուան ընթացքին կրթական փայլուն արդիւնք: Մանկունք եւ պատանիք, երկու սեռէ, աւելի քան 700 աշակերտներ: Ասկէ գատ, իրենց կրթական շրջանը յաջողութեամբ բոլորեցին Յոպպէի, Հայֆայի և Ամմանի նախակրթարանները, և Բըսէյֆայի, Աթիլի, Ջարջայի և Քէրէկի դպրատունները. որոնց առաջին երեքը նպաստաւորուած են Ս. Աթոռէս, լայնօրէն, իսկ վերջին չորսը՝ Հ. Բ. Բ. Միութեանէն: Աւելորդ չենք նկատեր հոս կարեւորութեամբ յիշատակելու թէ Ս. Աթոռը տարին աւելի քան 5000 սթերլին կը յատկացնէ դպրոցական գործին. այս մէկ հատիկ փաստը պիտի բաւէր Միաբանութեան նկատմամբ աճեցնելու համակրանքի այն լայն բաժինը, որուն արժանի է սին:

Ս. Աթոռիս տպարանը կը զործէ անդուլ, աւելի կանոնաւորուած դրութեամբ. «Միոն» Պաշտօնաթերթը կը շարունակուի անխափան, զոյգ մատենադարաններ կը պահպանուին հոգածութեամբ, թէև Ձեռագրացը հակառակ տարիներէ ի վեր զգացուած փափաքներուն, դեռ կը մնայ անօգտագործելի: Հոն պահուած գանձերուն հանրութեան սեփականութեան վերածումը, և Կիւլպէնկեան Մատենադարանի կողքին լուրջ եւ ստեղծագործ աշխատանքի կեդրոն մը ընծայելու սրբազան փառասիրութիւնը կը մնայ տակաւին աննուաճ յառաջադրութիւններէն մին այս Միաբանութեան: Այս չի նշանակեր սակայն թէ Միաբանութիւնը անտարբեր եղած է մեր անցեալ թանկագին նշխարներու նկատմամբ, որ նման Միաբանութեան մը աւագ պարտականութիւնն ու փառասիրութիւնը պարտէր ըլլալ ինչպէս կը մտածեն շատեր իրաւամբ: Վերջին քանի մը տարիներուն, նախորդ և ներկայ զոյգ պատրիարքներ, ոչ միայն ուշադրութեան, այլ նաև օրակարգի հարց ըրին այդ պարագան, և մօտ ատենէն եթէ պարագաները ներեն, այդ սրբազան աշխատանքին բարիքը ևս պիտի աւելնայ մեր կրթական գործունէութեան մէջ:

Վարչական եւ ելմսական մեր կեանքը եղաւ յոյժ գործօն, և տուեալ պայմաններու մէջ՝ արդիւնաւոր: Տնօրէն ժողովը, միշտ շոգեպինդ լծուած իր գործին, ունեցաւ օգտաշատ և խիստ աշալուրջ գործունէութիւն մը, հակառակ դժնդակ պայմաններու պարտապարանքին, վարելով թէ՛ հաստատութեան հողերական, վարչական և մատակարարական, և թէ՛ մեր թեմական շրջանակին կրօնական, ազգային և դատական գործերը:

Կալուածական եւ շինուածական տեսակէտով՝ անցնող տարին արդիւնաւոր չեղաւ։ Պատերազմի հետեւանքով շինուածանիւթերու հագուստներու ու սուղ ըլլալուն համար կարելի չեղաւ շարունակել վանքապատկան հողերու վրայ նոր շէնքերու կառուցման գործը։

Ս. Աթոռոյ հանրային և ժողովրդական կեանքը՝ հանդէպ իշխանութեանց և մեր ժողովուրդին, իր ընթացքը կատարեց բարեօք պայմաններու մէջ։ Մեր յարաբերութիւնը Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ միւս նուիրապետութեանց հետ (Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսութեան, Կ. Պոլսոյ Պատրիարքութեան եւ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան) եղան սրտազին որքան համերաշխ, մեր Եկեղեցւոյ ընդհանուր շահերու հոգածու ոգիով։ Ի դէպ է յիշեցնել թէ Մայր Աթոռոյ Գահակալի ընտրութեան ժողովին իբր Միաբանութեան ներկայացուցիչ պատուիրակ՝ Լուսարարապետ Տ. Կիւրեղ Թ. Վրդ. Իսրայէլեան, մօտէն շփուած մեր հայրենիքի արդի վիճակին, բերած է մեզի սրտապնդիչ տեղեկութիւններ որոնք արդէն լոյս տեսան «Սիրոն»ի մէջ և արտատպուեցան սփիւռքի հայ մամուլէն։

Անցնելով մեր պիւտճէին և պարտքի խնդրոյն, որոնց համար վստահ ենք թէ ամբողջ սփիւռքը ակնկալոյց է մեզի, ուրախ ենք յայտնելու թէ հակառակ տարիներու ձախորդ բերումներուն, հաւասարակշիռ վիճակի մէջ է մեր այս տարուան անտեսութիւնը ևս. բաց չունինք, և պարտքի բաժինն ալ զոհացուցիչ չափով հատուցեր ենք։ Այս վերջին տասնամեակին, Միաբանութիւնը զոհունակութիւնն ունի յայտարարելու թէ յաջողած է վճարել աւելի քան կէսը իր պարտքին, և այս՝ ի հեճուկս այն բաղմամբով հանգամանքներուն՝ որոնց թատր եղաւ Ս. Երկիրը, իր ցեղային կոիւններու իբր հետեւանք։ Աւելորդ է խօսիլ Բ. Մեծ Պատերազմով ստեղծուած ձախորդ պայմաններուն ալ ճնշումէն։ Միաբանութիւնը ամուր կերպով կը տածէ յոյսը՝ պարտքին «վիշապ»ը — զործածելու համար նուիրականացած բացատրութիւնը — ընդմիշտ ջախջախելու, անմիջապէս սր պարագաները դառնան նպաստաւոր։

Անցնող տարուան մէջ էր որ ընդունեցինք այցելութիւնը Էջմիածնի Կաթողիկոսական Տեղակալ Սրբազանի կողմէն, Կիլիկիոյ Աթոռի կաթողիկոսական ընտրութեան մասնակցելու համար զրկուած գոյգ պատուիրակներուն՝ Գեր. Տ. Արսէն Արքեպս. Դլտճեանի և Պ. Համբարձում Առաքելեանի, անոնց անձին մէջ պատուելով Ամենայն Հայոց Հայրապետութեան և մայր հայրենիքի պաշտելի խորհուրդը։

Ահա՛ տարուան մը պատկերը՝ իր ընդհանուր գիծերուն մէջ, պատկեր՝ զոր կը կարծենք թէ աւելի քան զոհունակութեան արժանի է։ Անշուշտ թէ կարիքները որքան աւելի զոհացում ստանան, պէտքերն ալ ժամանակին հետ նոյնքան ազդակող կը դառնան։ Միաբանութիւնս կը զիտակցի ասոր, նուիրելով ինքզինքը այս Ս. Տան պահպանութեան և բարգաւաճման գործին, տարիներէ ի վեր յօժարակամ ընդունելով ինքնազրկանքի բաժինը։ Այս Տունը անցեալէ մը, հոգևոր կեանքի և փառքի օրերէ կուգայ, ու կը դիմէ միշտ դէպի աւելի բարձր ճակատագիր մը։ Մեկուսացած կեցուածքի մը մէջ չենք՝ հանդէպ ազգին կարիքներուն, որոնք ամէն օր ծովացեալ համեմատութիւններու կը հասնին։ Վանական Միաբանութիւն մըն ենք, բայց մեր կեանքը, հեռու մտասոյց

հայեցողականութեան ճգնաւորական դրութիւն մ'ըլլալէ, մեր ժողովուրդի կրօնական ու կրթական սպասին լծուած գործարանաւորութիւն մը եղած է միշտ: Դէպի մեր ժողովուրդը արտագեղուելու իրողութեան ապացոյցներ են Պաղեստինի և Անդր-Յորդանանի թեմական շրջանակին մէջ տարիներէ ի վեր իրականացած կրօնական և կրթական շօշափելի ձեռնարկները, և արտասահմանի հայութեան մեր Միաբանութենէն ղրկուած աւելի քան տաս հոգևորականներ, ժողուելու և յանձանձելու համար ազգին նշխարեալ բեկորները, «Զի մի ինչ կորիցէ»: Հարկ չկայ պարգելու, անգամ մը ևս, մեր ժողովուրդին կացութիւնը, դրութիւնը մանաւանդ մեր Եկեղեցիին, որ վտանգի մէջ է կարծես: Անհովիւ մեր ժողովուրդի անցքին վրայ դարանակալ նստած են անոր թշնամիները, մեծ է հոգևոր մշակներու կարիքն ու պէտքը՝ «հունձք բազում են և մշակք սակաւ»: Կ'ըսենք այս պարագան ցոյց տալու համար թէ Ս. Աթոռը հակառակ իր ներքին պէտքին, իրմէն խնայելով, կը ջանայ մեղմել խոշոր չափերու վրայ զգալի այդ կարիքը: Յուսով ենք թէ թիւով և բարեմասնութեամբ առաւելագանց չափով պիտի աճի դեռ այս հաստատութիւնը, որպէսզի առանց ներքին կազմը խախտելու, բաւականութիւն ունենայ հասնելու նաև արտաքին պահանջներու:

Ըրինք այս հակիրճ հաշուետուութիւնը, այն խոր ու սրտազին մտածումով որ այս Աթոռին հանդէպ մեր ժողովուրդը կը տածէ իր ամենախոր սէրերէն մին, և ուրախութիւն է իրեն համար լսել անոր արդիւնաւորութիւններէն: Վասնզի այս Աթոռը և անոր վրայ կանգնած հնադարեան պատրիարքութիւնը, մէկ ճիւղն է միայն նուիրական այն ծառին որ մեր Ս. Եկեղեցին է: Անշուշտ թէ շատ բան կը սպասեն զաւակները իրենց մօրմէն, բայց Եկեղեցին երբեք դադրած չէ սգատխուր մօր մը նման, լապտեր ի ձեռին, զիշերախառն՝ որոնելու իր կորսուած ու վիրաւոր զաւակները: Ամէն ճիգ և ջանք որ Եկեղեցւոյ նուիրապետութեան և պաշտօնէութեան կողմէ կը կատարուի ամէնուրեք այս ուղղութեամբ, այդ իմաստն ունի միայն:

Մեր ժողովուրդը սովոր է սպասել աւելի քան ինչ որ պայմանները թոյլ կուտան, սակայն այս զգացումը պարտի համարժէք ներկայանալ երկու կողմի համար ալ զոհողութիւններու ընդառաջմամբ:

Իցիւ թէ շուտով վերջ գտնէին ժամանակին չարիքները, որպէսզի Աստուծոյ և ազգին մտածումով տոգորուած այս հաստատութիւնը կարելիութիւն ունենար աւելի լայն չափերով իրագործելու իր փափաքներն ու յառաջադրութիւնները, ինչպստ մեր Ս. Եկեղեցիին և բազմակարօտ ժողովուրդին, որուն բազմադիմի կարիքները իր շուարած ճակատագրին վրայ խուժող աղէտքներու երեսէն, անհամեմատ չափերու կը հասնին:

Տա՛յր երկինք որ սկսող տարեշրջանը խաղաղ և բարգաւաճ կեանքի մը բոլորումովը երջանիկ թուական մ'ըլլար ինչպէս բովանդակ աշխարհին, այնպէս ալ մեր ժողովուրդին համար:

ԽՄԲ.